نیشانکارێن پراگماتیکا زمانی د حەیرانۆکێن کوردیدا
(گوڤەرا بەهدینی) وەک نموونە

م. ه. ئاشتی حەجی حەسەن
پشکا زمانێ کوردی - کولیژا پەروەردە-
ئاکرێ-زانکۆیا دهوك

م. ه. زێرەڤان ئیبراهیم موسا
پشکا زمانێ کوردی-کولیژا زمانان
زانکۆیا دهوك

پێشەکی

نیشانکار Deixis وەکو بوارەکێ پراگماتیکا زمانی و گرنگ د ڤەکولینێن زانستێ پراگماتیکێدا دهێتە هژمارتن. ئەڤ نیشانکارە زێدەباری ب ڕێژەکا گەلەك بەرفرەهـ و بەربەلاڤ د ئاخڤتنا رۆژانە یا هەر تاکەکەسەکیدا، د ناڤ ژانرێن ئەدەبی وەکو (چیرۆك، هوزان، ب تایبەتی د حەیرانۆکێن کوردی)دا ژی هەنە. ئەڤ ڤەکۆلینە ب ناڤونیشانێ (نیشانکارێن پراگماتیکا زمانی د حەیرانۆکێن کوردیدا " گوڤەرا بەهدینی وەکو نموونە) کو ڤەکولینەکە د ئاستێ پراگماتیکێدا و پراکتیکرنا ئەوێ ل سەر مالکێن حەیرانۆکا کوردییە.

- ئارمانج ژ ڤەکولینێ ئەوە، ئایا نیشانکارێن پراگماتیکا زمانی د ناڤ حەیرانۆکێن کوردیدا هەنە؟ هەروەسا ئەو نیشانکارە دناڤ حەیرانۆکێن کوردیدا و ل گەل دەست نیشانکرنا هەر جورەکی چنە؟ حەیرانۆکنڤێس پتر پەنایێ بۆ کیژ جورە نیشنکاران دبەت؟ ئەرك و دەربڕینا ئەڤان نیشانکاران د مالکێن حەیرانۆکاندا چنە؟....هتد.

- ئەڤ ڤەکولینە ب شێوەکێ گشتی ل دویڤ ڕێبازا ئەرکی شیکاری هاتییە ئەنجامدان.

- ئەڤ ڤەکولینە ب شێوەزارێ بادینیێ دیالێکتا سەرییا کوردی هاتییە نڤێسین و نموونێن ئەوێ ژ مالکێن حەیرانۆکێن کوردیێن گوڤەرا بەهدینی هاتینە وەرگرتن.

- گرنگییا ڤەکولینێ د ئەوێ چەندێدایە، کو ئەڤ نیشانکارە ب ستوینێن هەرە گرنگن د بوارێ پراگماتیکا زمانی ب گشتی و د حەیرانۆکێن کوردیدا ب تایبەتی دهێنە نیاسین، دا کو هەمی رەگەزێن دی ژ بۆ خزمەتکرنا وان بهێنە دابینکرن. ژلایەکێ دیڤە نیشانکار وەکو بوارەکێ پراگماتیکی، گرنگییەکا مەزن ب شرۆڤەکرنا ئاخڤتنا رۆژانە دایە، داکو ئەڤ ئاخڤتنە شێوەیەکێ روون و ئاشکراتر ژ ئاخڤتنکەری بگەهیتە گوهداری. لەورا هەر ژ دەستپێکا پەیدابوونا ئەڤی بواری گرنگییەکا مەزن دناڤ ڤەکولینێن پراگماتیکی هاتییەدان، بێگومان گرنگیدان ب ئەڤان نیشانکاران ژلایێ زانایێن پراگماتیکیڤە دزڤریتەڤە بۆ ئەوی رۆلێ نیشانکاران دناڤ بوارێن زانستێن هەین؛ ژبەرهندێ گەلەك جاران دهێتە دیتن کو ڤەیلەسوف و زاناو زمانڤان دناڤ ڤەکولینێن خۆدا بەحسێ نیشانکاران دکەن، هەوڵ ددەن ئەڤان نیشانکاران ب کاکلا زانستێن خۆ ب هژمێرن. لەورا د ئەڤی چەرخیدا ڤەکولەر و زمانڤانا د زۆربەیا نڤێسارێن خۆدا بەحس ل گرنگییا ڤەکولینێن نیشانکاران دبیاڤێ پراگماتیکێدا دکەن و ئەڤێ چەندێ دووپاتدکەن و بەحس ل جهێ مفا وەرگرتنا وان دکەن، ژ وان ژی ئاماژە ب راستییێن چەوانییا دروستبوونا ئەوان نیشانکاران دناڤ (ئاخڤتن، دەق، گوتار، حەیرانۆك، ....) دکەن.

١- تێگەهـ و پێناسێن حەیرانۆکێ:

ئەگەر بۆ ئەدەبیاتێ ڤەگەرێین، دێ بینین دەولەمەندییا ئەدەبێ فۆلکلۆرێ کوردی ب تایبەتی سترانا فۆلکلۆری، بوویە ئەگەر کو گەلەك چەق ژێ پەیدابین، مینا حەیرانۆکێ کو ئەوژی چەقەکێ سترانا فۆلکلۆرییە د سەردەمێن کەڤندا، د ناڤبەرا دوو کەسان یان ب کەسەکی یان دیاردەکی هاتیە گۆتن، حەیرانۆك دەربڕینەکا خودییە، ئانکو گرێدای لایەنێ دەروونییا ڤەهێنەرێ حەیرانۆکێیە، حەیرانۆك گەلەك بەربەلاڤ دناڤ تەخ و چینێن جڤاکیدا بتایبەتی ل دەڤەرا بەهدینان دهێتە دیتن، ئەڤ چەقێ فۆلکلۆری د کرمانجییا ژێریدا نینە. هەروەسا حەیرانۆك ب زمانەکێ سادە و رەوان هاتیە نڤیسین و هەمی کەس ب ساناهی تێدگەهن، حەیرانۆك ژلایێ کەسێن ئاسایی ڤە هاتیە گوتن، بەلێ دگەل هندێ ژلایێ روخسار و زمانی ڤە چ ژ هوزانێ کێمتر نینە،

چونکی ژ لایێ ناڤەرۆکێڤە بابەتێن وێ ئەڤینی و دلدارینە و ب رێز و بەندێن خۆڤە یا کورتە و چەند ڕستە و پەیڤاندا و ب زمانەکێ سڤك و شێوەیەکێ دیالۆگێ و ب کێش و سەروایەکا جوان ئەڤیندار ئێش و ئازارێن خۆ دزانن و مەرەمێن خۆ دهاڤێنە بەر ئێك لەورا دبێژنێ، حەیرانۆك زارێ ئەڤیندارا (نبی، ٢٠١٣، ٤٠). حەیرانۆك وەکو هەر بەرهەمەکێ ئەدەبی ئەگەرێن پەیدابوونا خۆ ژ ئەوانا داب و نەریت هەنە، ئایین، رامیاری، ئابووری... ئەڤ ئەگەر بووینە کو ئەڤ جورێ هوزانێ پەیدا ببیت.

سەبارەت پێناسێن حەیرانۆکێ، گەلەك بیر و بوچوونێن جودا جودا ل سەر هەنە و هەرکەسەك ل دویڤ وان بیرو بوچوونێن خۆ د ئەڤی بیاڤیدا پێناسە دکەت.

(ئەحمەد زەرۆ) دەربارەی حەیرانۆکێ دبێژیت: ((کورتکرنەکە ژ پەیڤا (حەیران)... و ب پاشپرتا (ۆك) کورتکرییە، و هاتیە بچویککرن ژبۆ ئەگەرێ خوشکۆککرنا بابەتی و رێزو بەیتێن وێ)). ژ ئەڤی بۆچوونێ دیار دبیت کو حەیرانۆك ژ لایێ (زمان)ی هاتیە روونکرن، کو سترانەکا کورتە ژچەند ڕێزو بەندان پێکهاتیە، نە وەکی (حەیرانێ) یا درێژە، ئەڤەژی ژبۆ جوانکرن و خۆشی وەرگرتنێیە (زەرۆ، ١٩٨٧، ٧).

دیسان حەیرانۆك ب ئەڤی ڕەنگی ژی هاتیە پێناسەکرن ((ڕەنگەکێ سترانا فۆلکلۆری یا کوردییە، پرە ژ سوز و وەفاداریێ و ژحەژێ کرنەکا پاك و بژین ب خەم و ئازار پەیدا دبیت، و خۆ بتیتال و رەوشتێن بلندڤە دگەل ئەڤینەکا دژوار و دیر ژ ئاخڤتنێت سەقەت دبەستیت، ئانکو ئەو سترانن ئەوێن ب ئەڤینێ بەردلکی دهێنە گوتن)) (بادی، ٢٠٠١ ، ١٠). هەلبەت یا خویایە کو حەیرانۆك تایەکە ژ سترانا کوردی پتر گرنگی ب بابەتێن ئەڤینداریێدایە، چونکی ئەڤ جورێ سترانێ پتر بۆ لایەنێ ئەڤینداریێڤە دچیت، ب تایبەتی ئەڤینەکا پاقژ و ڕاستەقینە، ئانکو گەلەك جارا حەیرانۆك بوویە ئامرازەك بۆ هندێ کو مروڤ دەربڕینێ ژ هەست و سوزێن خو بۆ کەسێ بەرامبەر خۆ بکەت. ئەڤ چەندەژی ل دویڤ شێوازەکێ تایبەتێ جوان و ب پەیڤێن پر قەشنگ دهێنە ڕێزکرن و وێنێن جوان و بالکێش ژێ پەیدا دبن. هەر ب مەرەما دانەنیاسینا حەیرانۆکێ ((حەیرانۆك پارچەکە ژ سترانا کوردی یا رەسەن، پێکهاتییە ژچەند مالکێت هۆزانا سڤك و تام خوش و کێش (وزن وقافیە) یاتێدا

هەی هەر وەکو هۆزانا کلاسیکی، سترانەکا کورت و سەلیقە سڤك و تام خوشە، بەندێت وێ هەمی ل سەر ئەڤینێنە، کچ و کور دهاڤێنە بەر ئێك لەوما تاما ئەڤینێ ژ دڤڕیتن)) (ئامێدی، ٢٠١٠ ، ٩). بێ گومان مەرەما سەرەکی یا حەیرانۆکێ بۆ چێژ وەرگرتنەکێیە، وەکو یا دیار تاما ئەوێ ب سەدەها سالان وەکو خۆ دمینیت و ئەگەر خوشتر لێ نەهێتن، نەخوشتر لێ ناهێتن. هەلبەت ئەڤ بەندە ل سەر ئەڤینیێ بن، تام و چێژەکا خوشتر دبەخشنە وەرگری.

سەبارەت ئەڤان پێناسا بۆ مە دیاردبیت، کو حەیرانۆك ل گەل سترانا ئەڤینیێ پەیدا بوویە، هەر برێکا سترانێ گەهشتیە مە. هەروەسا ب شێوەیێ هوزانێ دیاردبیت، وەکو هوزانێ یا ب کێش و سەروایەکا جوان یا هەی. هەروەسا قودیکا ژیانێیە و دەربڕینا ئێش و ئازار و خوشی و نەخوشی گلە و گازندێن ئەڤیندارانە، هەر دیسان دانەنیاسینا جڤاکییە ژ گەلەك لایەنێن دیڤە.

٢- تایبەتمەندییێن حەیرانۆکێ:

هەر بەرهەمەکێ ئەدەبی چ نڤێسی یان ژی زارەکی بیت، هندەك تایبەتمەندییێن خۆ هەنە، کو دبنە ڕێکەك ژ بۆ جۆداکرن ژ بابەتێن دی یێن فۆلکلۆری، حەیرانۆك ژی وەکو جورەکێ سترانێ تایبەتمەندیێن خۆ هەنە، ئەڤێن ل خوارێ هندەك ژ ئەوان تایبەتمەندییانە د حەیرانۆکێدا:

١- زمان کەرستەکێ گرنگە بۆ هەر بەرهەمەکێ ئەدەبی ب گشتی و نەخاسمە حەیرانۆکێ ب تایبەتی، چونکی زمانێ حەیرانۆکێ، زمانەکێ خوش و سڤك و سادە و ساکار و ڕەسەن و بالکێشە. هەر کەسەکێ ئەڤی دەقێ ئەدەبی بخوینیت یان گوهداری بکەت، دێ تێگەهیت، ئانکو زمانێ خەلکییە. هەلبەت دیرە ژ پەیڤێت بیانی، ئانکو ژ سەد حەیرانۆکا دە پەیڤێت بیانی تێدا نینن (جحفر، ٢٠٠٧ ، ١٠).

٢- دانەرێ حەیرانۆکێ یێ دیارنینە. ل دەسپێکێ دانەرێ خۆ هەبوویە بەلێ دگەل بوورینا دەمی ناڤێ دانەری نەمایە، ئانکو بەرزەبوویە (مزورین، ١٩٨٤، ٣٢).

٣- پالەوانێت حەیرانۆکێ ب تنێ دوو کەسن ئەوژی کچەك و کورەکە؛ ژبەرکو بابەتێ سەرەکی د حەیرانۆکێدا ئەڤیندارییە، لەوڕا رولێ دوو کەسان دیار دبیت

ئەوژی (کچ) و (کور) (جحفر ،٢٠٠٧، ١٠). رۆلێ رەگەزێ (مێ) د ناڤ حەیرانۆکێدا ب رەنگەکێ بەرفرەهـ و پتر ژ رۆلێ رەگەزێ (نێر) دهێتە دیتن. (جەمیل، ٢٠٠٩، ٩٤) .

٤- دیالوگ بەشەکێ هەرە گرنگە د پێکهاتا ژیانا مروڤیدا، مروڤ برێیا دیالوگێ هەبوونا خوە بەرجەستە دکەت. دیالوگ د ژانرێن ئەدەبی ب گشتی و حەیرانۆکێدا ب تایبەتی رەگەزەکێ گرنگە، چونکی حەیرانۆك ل سەر بنەمایێ دیالوگێ هاتییە دانان؛ ژ بەر ئەڤی رەگەزێ گرنگ، حەیرانۆك ب شێوازێ دیالوگێ پەیاما خۆ ئاراستە دکەت، ئەڤ ئاراستەکرن و پەیامە ژی پتر د ناڤبەرا (کچ و کوڕا و ژن و زەلاما)دایە، ئەڤجا کیژ رەگەز دەستپێبکەت دروستە. .کەواتە کێشێت حەیرانۆکێ نێزیکی کێشت سترانێت گوڤەندانە و دیرە ژ ئاخڤتنێن سەقەت و نەشرین.. (جحفر، ٢٠٠٧ ، ١٠).

٣- تێگەهـ و پێناسێن نیشانکاران ب گشتی:

نیشانکار بوارەکێ گرنگە ژ بوارێن پراگماتیکێ، چونکی ب پلا ئێکێ ژ پلەیێن شرۆڤەکرنا پراگماتێکێ دهێتە نیاسین. ئەڤی تێگەهی گەلەك ڕامان و شلوڤەکرن بۆ هاتینەکرن و ب پێناسەیێن جۆدا جۆدا هاتینە پێناسەکرن.

نیشانکار Deixis ((ئەو وشانەن، یان ئەو بەشانەی ئاخاوتنن، کە لە هەندێك باردا بەهۆی دەوروبەرەوە، کات و شوێن و کەسانی وتن دیاری دەکەن)) (فەرەج، ٢٠٠٠، ٦). نیشانکار ئەو بەشێن ئاخڤتنێنە، د هندەك بارودوخێن جیاوازدا کو ل دەم و جهـ و کەسێن دیتر ب ڕێکا ئەڤی دەوروبەری دهێنە دیارکرن، ئانکو ئەڤ زاراڤە، زمان و دەوروبەری پێکڤە گرێددەت، بۆ هندێ داکو تەمومژی د واتا ئەوان نیشانکاراندا نەمینیت و واتایەکا دیارکری بدەن، ژبەرکو ئەوان نیشانکاران واتایەکا فراوان و بەرفرەهـ هەیە. ژبلی هەبوونا خالێن هەڤبەند، ئەڤان نیشانکاران پەیوەندییەکا گەلەك بهێز و گرنگ د دەمێ ئاخڤتنێ د ناڤبەرا ئاخڤتنکەری و گوهداریدا هەیە، ب تایبەتی ل دەمێ شرۆڤەکرنا هەر گوتنەکێ پێدڤییە دەوروبەرێ گوتن تێدا دهێتە ئەنجامدان، ب بەرچاڤ بهێتە وەرگرتن، چونکی گەلەك یەکێن زمانی یێن هەین پێدڤی ب هندەك پێزانینێن دەوروبەرینە و ئەڤ یەکێن زمانی ب نیشانکار دهێنە نیاسین، داکو د ئەڤان نیشانکاران بگەهین، پێدڤییە ئاخڤتنکەر و گوهدار دەم و جهێ

بەرهەمئینانا ئەویٚ گوتنیٚ بزانیت (قاسم، ٢٠١٥، ١٣٠). نیشانكار د گەلەك فەرهەنگێن زمانی یێن جۆدا جۆدادا هاتییە، وەكو (لسان العرب، الوسيط) ب ڕامانا (ئاماژەكرنیٚ یان ئاراستەكرنا تبلیٚ بۆ تشتەكیٚ دیاركری)دا هاتییە، بەلیٚ د فەرهەنگێن هەڤچەرخدا ب ڕامانا (دەست نیشانكرن ئانكو دیاركرنا تشتەكیٚ دیاركری یان هزرەكا دیاركری د مێشكیٚ مرۆڤیدا كاربكەت و بۆ بەرامبەریٚ خۆ دیاركەی، ئارمانج ژیٚ ئەوە بۆ دان و ستاندنێیە دگەل ئێك). (ختام، ٢٠١٦، ١٦)

نیشانكار Deixis زاراڤەكیٚ تەكنیكییە، بۆ وەسفكرن و شرۆڤەكرنا گرنگترین تشتیٚ ئەم پیٚ ڕادبین ل دەمیٚ ئەم دئاخڤین بكاردهێت، نیشانكرن یانژی بێژین نیشانكار ڕامانا ویٚ بخۆ ب ڕێكا زمانی ئاماژەكرنە، لەوڕا هەر دەربڕینەكا زمانی بۆ ئەڤیٚ ئاماژەكرنیٚ بهێتە بكارئینان دبێژنیٚ نیشانكار. ئانكو ((نیشانكار ئەو هێماییٚن زمانینە ئەوێن ئاماژە بۆ كاریٚ وان نەهێتە دەستنیشانكرن، ئەگەر دناڤ دەوروبەریٚ گوتنێدا ئەویٚ تێدا هاتی نەهێتە دانان، چونكی ئەو بتنیٚ چ ڕامانا نادەن، بەلیٚ ئەو د ناڤ فەرهەنگا هزرییا ئاخڤتنكەرێن زمانیدا یێن هەین بیٚ كو بهێنە گرێدان ب ئاماژە بۆ كارەكی)) (قاسم، ٢٠١٥ ، ١١٣). لەوڕا دیٚ بینین نیشانكار زاراڤـن یان پەیڤن ئاماژە د كەنە هندەك كەرەستەیان چ د ئامادەبن یان ئامادە نەبن، هەروەسا ب ڕێكا بەرناڤێن نیشانكرنیٚ یێن دان و ستاندنیٚ ئاماژە دكەنە كەسایەتییا مرۆڤان و ئاماژە دكەنە دەمەكیٚ دیاركری یان جهەكیٚ دیاركری یان جڤاكەكیٚ دیاركری.

ژ دەرئەنجامیٚ ئەڤیٚ چەندا بووری، بۆ مە دیاردبیت كۆ نیشانكار بریتییە ژ ((تێگەهەكیٚ زمانی، كو هەمی ڕەگەزێن زمانی كوم دكەت، ئەوێن ڕاستەوخۆ ڤەدگەرنە سەر دەوروبەر، ژ ئالییٚ هەبوونا خوەیەتییا كەسی یان دەمی یان جهی و ئەڤیٚ چەندیٚ ئەو پەیڤ بدەستڤە دهێت، ئەویٚ واتا پێڤە گرێدای و ڕۆلیٚ ئەڤان ڕەگەزان پابەند دبن ب نیشانكرنا ئەوی ژێدەریڤە، ئەویٚ ئاماژە پێدهێتە دان و ب ئەڤیٚ چەندیٚ دەوروبەریٚ نیشانكاری دهێتە هەبوونیٚ)) (عەلی، ٢٠١٤، ١٧٠). لەوڕا دیٚ بینین نیشانكری هەمی بوارێن ئاخڤتنكەری ژلاییٚ جهـ و دەمیٚ ب جه دئینیت و دەربڕینن وەكو: (ئەز، من، تۆ، ئەو، ئەڤـ ـــ ە، ل ڤێریٚ...هتد)، ئەڤ نیشانكارە كاردكەن بۆ ئاراستەكرنا گوهداری بۆ وی جهیٚ ئاخڤتنكەری دڤێت. واتە نیشانكری

دهێنە بکارئینان و ئاراستەکرن بۆ گوهداری بۆ بابەتەکێ دیارکری یێ ئاخڤتنکەری د دەمەکێ دیارکری و لجهەکێ دیارکریدا دڤێت، ژبەر ئەڤێ چەندێ دشیاندا نینە پشت بەستن بهێتەکرن ل سەر نیشانکریـیان بۆ شلوڤەکرنێ بێ ڤەگەریان بۆ بەشێن دی یێن ئاخڤتنا ئاخڤتنکەری.

هەروەسا د پێناسەیەکا دیدا دەربارەی نیشانکریـان ڤەکولەر دبێژن: (ئەو زاراڤێن جهـ و ناسنامەیا کەسان و تشتان و ڕوویدان و چالاکییان دیاردکەن)، ژبەرکو ئاخڤتنکەری ئەوان نیشانکارێن پێدڤی د ئاخڤتنا خۆدا ب کار دئینیت ژ بۆ تێگەهاندنا کەسێ بەرامبەر و ئاراستەکرنا وی ل جهێ بکارئینانا ناڤان و جهان بەرناڤان بکار دئینیت، ژبەر ئەڤێ چەندێ ئەڤە دبیتە پرەك دناڤبەرا بکارئینانا سیمانتیکێ و پراگماتیکێ (الزناد، ١٩٩٣، ١١؛ لهویمل، ٢٠١٤،٣٤-٣٥).

ژ ئەڤێ چەندا بۆری دیار دبیت هەر چەند تێگەهێن نیشانکاران جۆدابیت و پێناسەیێن جۆدا هەبن، بەلێ هەمی پێکڤە ڕێکدکەڤن د بنەڕەتەکیدا کو ئەوژی ئاخڤتنکەرە، ژبەرکو ئەڤ نیشانکرییە ناهێنە زانین و دیارکرن بتنێ ب ڕێکا ئاخڤتنکەری نەبیت، لەورا ئاخڤتنکەری ب ئەنقەست ل دویڤ پێدڤیاتییا خۆ هندەك نیشانکاران دناڤ ئاخڤتنا خۆدا بکاردئینیت ژبەر ئەڤان خالان:

١- ئاخڤتنکەر ئەوان نیشانکارا بکار دئینیت، دا کو ئاخڤتنا خۆ پێ مسۆگەر بکەت.

٢- بکارئینانا ئەوان نیشانکاران داکو تەمومژییێن واتایێ دناڤ گوتارا ویدا نەمینیت.

٣- ئاخڤتنکەری دڤێت ب ڕێکا ئەوان نیشانکارێن بکاردئینیت، پێکڤەگرێدانەکێ دناڤ گوتارا خۆ یا ئاخڤتنێدا دروست بکەت (عەلی، ٢٠١٤،١٧٠).

ژ ئەڤا بۆری دیار دبیت کو نیشانکار د دەمێ بۆریدا گەلەك ڕامان ژ لایێ زاراڤ و فەرهەنگانڤە بۆ هاتینە کرن و هەمی ئاماژە دکەنە تێگەهەکێ دیارکری ئەوژی نیشانێن پێکڤە گرێدانێنە، کو ئەو ئاخڤتنا ئاخڤتنکەری پێ د ئاخڤیت ژبۆ ئاراستەکرنا گوهداری.

حەیرانۆك وەکو هەر ژانرەکا دیتر یێ ئەدەبی هەڵگرێ کۆمەکا نیشانکار و بنەمایانە کو ئەڤە حەیرانۆکێ پێك دئینن و (ڤەهینەرێ حەیرانۆکێ) ئانکو حەیرانۆکنڤێس بەری نڤیسینا مالکێن حەیرانۆکان ئەڤان ل بەر چاڤ وەردگریت و هندەك ژ ئەڤان بنەمایان ژ کەتواری وەردگریت و دبنە ماددێ خاف و سەرەکی یێ حەیرانۆکان و پاشی حەیرانۆکنڤێس ل گۆرەی هزرێن خۆ هندەك رەگەزێن دی ژی پێکدئینیت.

٣-١- جورێن نیشانکاران:

ڤەکۆلەران دابەشکرنێن جودا جودا داینە جۆرێن نیشانکاران و بارا پترا ڤەکولەران جورێن نیشانکاران ل سەر پێنج جوران دابەشدکەن، وەکو (نیشانکارێن کەسی، نیشانکارێن دەمی، نیشانکارێن جهی، نیشانکارێن جڤاکی، نیشانکارێن دەقی). ئەڤ جورێن نیشانکاران ب رێژەکا بەرفرەهـ و بەلاڤ دناڤ مالکێن حەیرانۆکێن کوردیدا دهێتە دیتن، دبیت چەند مالکێن حەیرانۆکێ هەمی جورێن نیشانکاران تێدا هەبن، لەورا دێ هەولدەین لدویڤ هەر جۆرە نیشانکارەکێ دەست نیشانکری نموونا بۆ بەرچاڤ کەین وەکو:

١- **نیشانکارێن کەسی** Person Deixis :

نیشانکارێن کەسی جورەکە ژ جورێن نیشانکارێن بوارێن پراگماتیکا زمان ب گشتی و تایبەتی د بنیاتێ ناڤەکییێ حەیرانۆکیدا رەگەزەکێ سەرەکییە، هەروەسا رەگەزێ پێشکێشکرنێ یە، کەواتە رەگەزەکێ ساخە و گیانێ خو ددەتە حەیرانۆکێ و ئەڤە ب ئەوێ واتایێ نینە، کو نیشانکارێن کەسی بتنێ ناڤێن کەسانە، وەکو (ئازاد، نەوزاد، نەسرین، ڤیان،..)، بەلکو گەلەك جاران ژی جهناڤێن (سەربەخۆ، لکاو، ئامرازێن ئاماژێ)نە، کو رۆلەکێ گرنك د حەیرانۆکێن کوردیدا دگێرن. لەورا نیشانکارێن کەسی د سادەترین پێناسا خودا بریتییە ژ ئەوان جورێ نیشانکاران، ئەوێن ئاماژێ ب ئەوان کەسا دکەن یێن کو پشکدارییێ د ئاخڤتنێدا دکەن (نحله، ٢٠٠٢، ١٧- ١٨). لەورا نیشانکارێن کەسی ب ستوینێن هەرە گرنگن د حەیرانۆکێن کوردیدا دهێنە نیاسین، داکو هەمی رەگەزێن دی ژ بۆ خزمەتکرنا ئەوان بهێنە

دروست كرن. هەلبەت ئەڤ جورە نیشانكارە دمالكێن حەیرانۆكێن كوردیدا پرن و ب شێوەیەكێ گشتی دابەشی سێ جوران دبن:

أ- جهناڤ:

ئەڤ جهناڤە د نیشانكاراندا ل سەر دوو جوران دهێنە دابەشكرن:

أ- ١- جهناڤێن سەربەخۆ: وەكو (ئەز، تو، ئەو، من، مە، هەوە، كی، كێ، فلان، ئێمە...).

أ-٢- جهناڤێن لكاو: ئەڤ نیشانكارە ژی د ئاخڤتنێدا جهێ ناڤێ كەسەكی دگرن یان بۆ كەسەكی دزڤرن، وەكو (م، ی، ین، ن، ن، ...هتد).

جهناڤێن (سەربەخۆ و لكاو) ب ڕەنگەكێ گشتی و جهناڤێن (ئەز، تو، م، ن،.....) ب تایبەتی ب ڕێژەیەكا بەرفرەهـ و دیار د حەیرانۆكێن كوردیدا دەردكەڤن، چونكی ئەڤ نیشانكارە پتریا جاران هەر ژدەستپێكا پارچە و مالكێن حەیرانۆكێ (كور و كچ) تا داوییا حەیرانۆكێ ب نیشانكارێن جهناڤێن (سەربەخۆ) یان (لكاو) یان هەردووكان پێكڤە بۆ دانوستاندنێ (دیالوگ) بكار دئینن. لەوڕا دێ هەولدەین هەردوو جهناڤا ب پێكڤە دەینەدیاركرن، بۆ نموونە:

ئەز كەوەكم ژ كەوێن نێرم
ژ نزارا دهێم و ل بەرۆژا دنێرم
خەلك و عالەم ئاشقێ كچكانن
ئەز ڕەبەنێ خود
ئاشقێ بەژنا بلند، ژنا ب مێرم (خیاط، ٢٠٠٢،١١).

جهناڤێن سەربەخۆ و لكاو ب شێوەیەكێ بەرفرەهـ د ئەڤێ پارچە حەیرانۆكێدا ڕەنگڤدایە، وەكو (ئەز) د نیڤە دێرا ئێكێ یا مالكا حەیرانۆكێدا جهناڤەكێ سەربەخۆیە و كەسێ ئێكێ یە و ئاخڤتنكەرە و دبیت ئەو ئاخڤتنكەرە (بێژەر یان نڤێسەر)بیت، كەوەكـم(م) جهناڤێن لكاوە بۆ كەسێ ئێكێ (ئەز) ڤەدگەریت.

هەروەسا (ن) ل داوییا پەیڤا (كەوێن) جهناڤێ لكاوە بۆ كەسێ سییێ یێ كومە كو ڕۆلێ وی بكەرە بۆ جارا دووێ و (م) (نێرم) جهناڤێ لكاوە بۆ كەسێ ئێكێ

يێ (تاك) و بۆ بكەری ڤەدگەريت، ئەڤ جهناڤە (م) گەنجاتی و كاملانا ئاخڤتنكەرێ حەيرانۆكێ ل دەمێ لوتكەييا ژيێ خۆ يێ گەهشتی دا دەتە دياركرن. هەروەسا د پارچەكا ديدا ژ سەر زارێ كچێ دبێژيت:

ئەزێ ل سەرێ رێكا روينم
ئەزێ دەستێت خۆ، ل چوكێت خۆ وەرينم
هندی چاڤێ خۆ دگێرينم، ناگێرينم
ئەزێ كەسێ شتی لاوكێ خۆ نابينم (جحفر، ١٩٨٩، ٢٧٤).

(ئەز) د نيڤە دێرا ئێكێ يا مالكا حەيرانۆكێدا جهناڤەكێ سەربەخۆيە و كەسێ ئێكێ يە و ئاخڤتنكەرە و ئەو ئاخڤتنكەرە (كچ)ە، روينم(م) جهناڤێن لكاوە بۆ كەسێ ئێكێ (ئەز) ڤەدگەريت. ئەڤ روينشتنە دبيت چاڤەرێ بوونەكا درێژبيت ژ بۆ گەهشتنا هيڤيێن وێ يێن پاشەروژەكا گەشتر و خوشتر.

دنيڤە دێرا دووێ دا (جهناڤ) سەربەخۆ (ئەز)ێ كەسێ ئێكێ يە و بێژەرە و نيشانكارێ (جهناڤ) لكاوێ (م) (وەرينم) هاتييە بكارئينان كو جهناڤێن لكاوە بۆ كەسێ ئێكێ (ئەز) ڤەدگەريت. ئەڤ چەندەژی دەستەسەركرنا خۆ بتنێ بۆ لاوێ خۆ نيشان ددەت. ئانكو بۆ لاوێ خۆ (تەسليم)بوونە.

ب- ناڤێن كەسی:

ئەو ناڤن ئەوێن د حەيرانۆكێدا كەس پێدهێنە نيياسين، وەكو (ئازاد، موسا، سەعدين، قادر، عەيشێ، ...) بۆ نموونە:

هەرێ مويسێ، مويسێ عەباس
تە بەژن بلندە، چەند دل خواس
وەرە دەستێ من عەبدالا خودێ بگرە برەڤينە،
ببە توركی، جهێت ئەڤراس (جحفر، ١٩٨٩.٥٢).

د ئەڤێ پارچە حەيرانۆكێدا نيشانكارێن كەسی پێكهاتيە ژ ناڤێ (مويسێ عەباس)ی، ل ڤێرە (مويسێ) گوهدێرە و ئاخڤتنكەر ل سەر زارێ كچێ هاتيە گوتن، ئانكو ئاخڤتنكەر (كچە)، ئارمانج ژ ئەڤێ چەندێ ئەوە، ناڤێ (مويسێ) د كەڤندا ب

واتا زەلامەکێ خودان بەژن بلند و ب هێز و ژێهاتی دهات، لەورا کچێ دەربڕین ژ پەسن و جوانییا ئەڤینداری خۆ ب ناڤێ (مویسێ) لێکچواندییە و داخوازا رەڤاندنێ بۆ هەر جهەکی ژێ کرییە. هەروەسا د پارچەکا دیدا:

عەیشێ جانێ رابە سەرخوە
کراسێ کتانی مەلەسی بکە بەرخوە
خوەزی من زانیبا راموسانێن تە خوەشترن
یان قەهوە و چاو گوشتێ بەرخە (خیاط، ٢٠٠٢، ٦٢).

د ئەڤی وینەیدا نیشانکارێ کەسی ب ناڤێ (عەیشێ)یە، ئانکو عەیشێ گوهدێرە و ئاخڤتنکەر (کورە)، ئارمانج ژ ئەڤێ چەندێ ئەوە، کو تێدا کور دەربرینێ ژ ڤانێن خۆ و (عەیشێ) دکەت.

ج- ئامرازێ ئاماژەیێ:

ئەو کەرەستەنە ئەوێن جهێ ناڤی دگرن. بۆ نێزیکی، وەکو (ئەڤان، ئەڤی، ئەڤێ، ...) و بۆ دووری، وەکو (ئەوێ/اهە، ئەوی/ێ....ێ/اهە، ئەوێنهە،....). پتریا ئەڤان کەرەستان د حەیرانۆکێن کوردیدا بۆ نێزیکی هاتینە، بۆ نموونە:

ئەڤی خەلکی چ بدویڤ مەڤە ئینا
هەکو لاوێ من هاتی، من خۆ تێ وەرکر وەکی دینا
بەس وان نەزانی،
عەشقا من و وێ وەکی عەشقا مەم و زینا (جحفر، ١٩٨٩، ٥٢).

نیشانکارێ کەسی ڤێرە (ئەڤی..)یە، کو ئاماژە ب ئەوان کەسێن نێزیکێ خۆ دکەت، دەمێ خەلکی ب نەباشی و ب نەرەوایی ئەڤینا وان کێم دکر و گوتە گوت و بێ بەختی و ترانە و یاری ب ئەڤینا ئەوان دکرن. هەر دەربارەی ئامرازێ ئاماژێ د پارچەکا دیدا هاتییە، دەما کچ دبێژیت:

ڤێ دهوکێ، یا ب لەڤەنە
سەرێت لەڤەنا، ب گۆپکەنە
هندی مروڤێت، مروڤی ل وێرێ بن
بێت خەلکی، دبێ فایدەنە (جحفر، ٢٠٠٧، ٨٣).

د ئەڤان پارچێن حەیرانۆکێدا نیشانکارێ ئاماژێ (....ڤێ) هاتییە، کو ل ئاماژە ب باژێرێ دهوکێ دکەت، کو کچ ئەڤیانا خۆ د ئەڤی باژێرێ تێدا دژیت بۆ خوییانیا (نیاسا) ددەتە دیارکرن. دیسان ل (وێرێ) ژی ئێك ژ نیشانکارێن دی یێن ئاماژێ یە کو ب ئەرکێ هەڤالکار هاتییە، مەبەست پێ کەسوکارێن نێزیکێ وێ نە، وەك (خزم و کورخال و کورمەت، کورخالەت، گوندی و عەشیرا وان، ...هتد).

٢- نیشانکارێن دەمی:

ئەوان نیشانکاران بخۆڤە دگرن، ئەوێن ئاماژە ب دەمەکی دکەن. ئانکو پیڤانا دەمییە ل ئەوی دەمێ ئاخڤتن پتر ژ بۆ ڕۆهنکرنا ڕویدانەکێ بۆ گوهداری دهێتەکرن. نیشانکارێن دەمی وەکو (ئەڤرۆ، نووکە، سوباهی، پاشی، پشتی دوو هەیڤا، پشتی سێ حەفتییا، ...هتد) (نحله، ٢٠٠٢، ١٩-٢٠ ؛ واکته، ٢٠١٥- ٢٠١٦، ٤٩). هەلبەت دەم دژیانێدا گرنگییەکا زۆر پێ دهێتەدان و د حەیرانۆکێدا نیشانکارەکێ گرنگە و گەلەك جاران دەمێن کورت و درێژ دناڤ حەیرانۆکێدا ب ڕەنگەکێ بەرفرەهـ هاتینە بکارئینان و ب ساناهی دکەڤنە بەرچاڤ. هەروەسا دەمێن نهۆ و ڕابردوو و داهاتی، یان وەرزێن سالێ یان شەڤ و ڕۆژ ، یا سپێدە و ئێڤاری...هتد هەنە، بۆ نموونە:

کۆرکۆ دینۆ،

چ <u>ئێڤارە</u> رۆژ <u>مەغرەبە</u>

تاسا لسەرێ من عەرەبە

ئەز بەردێلێکا براکێ خوەمە

ل <u>هیڤیا من نەبە</u> (خیاط، ٢٠٠٢، ٣٩).

د ئەڤی وێنەیدا چەندین نیشانکارێن دەمی وەکو (چ ئێڤارە، رۆژ مەغرەبە، هیڤیا من نە)، بخۆڤە گرتینە، ئەڤ دەمە دەمەکێ سیمانتیکییە و ڕوویدانا وێ داهاتی ڤە یا گرێدایە، چونکی گوتنا وێ بۆ دەمێ نووکە (ئیستا) ڤەدگەریت، ئەڤ نیشانکارێن دەمی ئاماژێ دکەنە گەلەك بوویەر و داب و نەریتییان، ب تایبەتی بارودۆخێن شیکرنا کچا کورد ب (پێکگهۆرکانێ) ئەوێ تێرا دەربازبووین پێش چاڤ دکەت. هەردیسان د نمونەیەکا دیدا دبێژیت:

چ سال ساله سالا تری
خودێ مالا فەقیریێ خراب کری
هەتا مە کارێ خۆ کر و گوستیر کری
خەلکی بەژنا بلند
ژ بابێ خواست و نەخت ڤەبری (خیاط، ٢٠٠٢، ٢١).

د ڤێ پارچە حەیرانۆکێدا باس ل نیشانکارێ دەمی ب(سالا)ن هاتییەکرن، ئەڤ نیشانکارە دەمەکێ سیمانتیکی بخۆڤە ڤەدگرن، مەبەستا وی ل ڤێرە ئەوە کو د سالێن حەفتیاندا هەتا بگەهیتە سالێن نووتاندا بەرهەم ب شێوەیەکێ گشتی ل گوندا گەلەك یێ باشبوو و ب تایبەتی بەرهەمێ تری، ئەڤ سالە پتر دەربڕینێ ژ هەژارییا کورکی دکەت، چونکی کوڕ هەمی دەما ڕەنج و وەستیانێ دکێشێن ب مەرەما هندێ داکو (خێزان)ێ پێکبینن، بەلێ هەژاریێ نەهێلایە بگەهیتە ئەوێ ئارمانجێ. هەروەسا د پارچەکا دییا حەیرانۆکێدا ئەڤی جورێ نیشانکاری ڕەنگڤەدا دەما کچ دبێژیت:

ئەڤ شەڤ، شەڤا (لیلة القدر)
سێ سەر، ل سەر من، کەم نەدر
هەما جابەك بۆ من بهێت بێژیت
یارکێ تە هات، مێرکێ تە مر (جحفر، ١٩٨٩، ١٦٩).

نیشانکارێن دەمی د نیڤە دێرا ئێکێ ژ ئەڤێ پارچا حەیرانۆکێدا ژ (شەڤ، شەڤا لیلة القدر) کو ژ دەمەکێ سیمانتیکی پێکهاتییە، دەمێ گوتنێ بۆ نووکە (ئیستا) دزڤریت، بەلێ دەمێ ڕوویدانێ بۆ داهاتی بخۆڤە ڤەدگریت. مەبەست پێ ئەوە، ژیانا ئەوێ کچ (ژن)ێ یا سەخت و دژوارە و ئەڤینا ئەوێ یا بەرێ هەر د سەرێ ئەوێدا و بەردەوام دبیت ل سەر ئەوێ پەیوەندیێ، لەورا کچێ (ژن) ئەڤ دەمە (شەڤە) بۆ خۆ بۆ لاڤا و نفرینا ب دەلیڤە دیتییە. بەلێ دنیڤە دێرا دوماهیێ یا ئەڤێ مالکێ دا نیشانکارێن دەمی ژ (هات و مر) پێکهاتینە، کو دەمەکێ ڕێزمانی بخۆڤە ڤەدگرن، چونکی (ت، ر) نیشانێن دەمێ بۆرینە. ب مەرەما گەهشتنا خوشییان ب دماهیك ئینانا نەخوشییان دگەهینیت.

٣ـ نیشانکارێن جهی:

نیشانکارێن جهی ب رەنگەکێ گشتی، نەبتنێ گرنگییەکا تایبەت د ئاخڤتنا ڕۆژانەدا هەیە، بەلکو کارتێکرنەکا مەزن ل سەر مروڤی دکەت و دخوینا مروڤیدا دهێت و دچیت، جهـ و مروڤ دو تشتن پێکڤە دگرێداینە مروڤ گرێدایە ب جهێ ڤە و ئەوژی گرێدایە ب مروڤی ڤە، لەوما مروڤ ب رێکا جهی دئاخڤیت و هەر ب وێ رێکێ دنیایی دبینیت (قادر، ٢٠٠٦، ٢٦). ئەڤ جورێ نیشانکاران، ئەوان پەیڤان بخۆڤە دگریت، ئەوێن ئاخڤتنکەر ئاماژە بۆ جهەکی دکەت، وەکو (ل ڤێرێ، ل وێرێ، ئەڤی جهی، ئەڤی باژێری،...هتد).

نەیا بساناهییە نیشانکارێن جهی بهێنە زانین بێی دیارکرنا جهێ سەرەکی، ژبەرکو بکارئینانا ئەڤان نیشانکاران دگشتینە، بۆ نموونە (من دڤێت ل ئەڤێرێ ، ئەڤی جهی، کاربکەم) ئەڤ جهە د ڕستێدا دبیت ئاماژە بکەتە (کومپانییێ، ئاڤاهیەکێ، باژێری، وەلاتەکی، هتد .....) ژبەر ئەڤێ چەندێ ئەڤ ڕستە پێدڤی ب ڕوونکرنێ یە (ملحعین و عمار ، ٢٠١٦- ٢٠١٧، ٣٥-٣٩). لەوما ژی نیشانکارێن جهی ڕەگەزەکێ سەرەکییە و کەرستەکێ راسپاردە و هێڤێنەکە بۆ نیشارێ دەمی، کو کارتێکرنێێن جوراو جور لسەر سیمایێن دەرەکی و ناڤەکی یێن نیشانکارێن کەسی دکەت. نیشانکارێن جهی ژی دحەیرانۆکێن کوردیدا جهەکێ مەزن تژی کریە، چونکی هەر بوویەرەکا ڕوویبدەت ل جهەکی ڕۆ ددەت، دبیت ئەڤ جهـ جهەکێ گرتی و بچویك و تایبەتی بیت، ئانکو ئەو جهـ یێ دەستنیشانکری بیت و چێدبیت جهێ بوویەران یێ ڤەکری و فراوان بت، بۆ نموونە دەما دبێژیت:

چ <u>کانیکا</u> ل پشتا بانی
من کولا بو، ببو <u>کانی</u>
تۆ بخۆ دزانی
ئەز و تۆ <u>لڤێرە</u> حەفس نابین
دێ رابە دەستێ تە بگرم برەڤینم
ببمە <u>حدودێ</u>، ئەلمانی (ئامێدی،٢٠١٠، ٧٢٨).

د ئەڤێ پارچە حەیرانۆكێدا كو چەندین نیشانكارێن جهی هاتینە وەكو (كانی، لڤێرە ، حدود،...هتد). كو مەرەم ژ كانیێ ئەوە، ڤەژاندنا ژیانەكا نوی یە و ڕێكەكە بۆ پاشەڕۆژەكا باشتر، بەلێ (لڤێرە) دەربرینێ ژ بۆ ڤەكرنا وان ئاستەنگ و ئاریشەیێن كەفتینە ڕێكا وان دا ژ بۆ گەهشتنا پێكئینانا ژیانەكا نویتر، بەلی نیشانكارێ (حدود) ب رامانا شكاندنا هندەك كارێن نەدروست یێن كو ژ بارێ مروڤی زێدەتر دهێن، لەورا گەلەك جاران پێخەمەت ئەوان نەخوشی و كارێن نەدروست یێن د كەڤنە د ڕێكا مروڤی دا، مروڤ نەچاردبیت لابدەت و خۆ ژ ئەڤێ دلتەنگیێ و نەخوشیێ ئازاد بكەتن. هەروەسا دپارچەكا دیدا حەیرانۆك نڤێس ئاماژە ب چەند جهەكێن دی دكەت، بۆ نموونە دەما دبێژیت:

چووم بالاڤێ، ل كانیا مالا

من بالاف كر، ل گەل هەڤالا

خوزی ئەز و تو ببابنە

بویك و زاڤا، ل ئەڤان سالا (جحفر ١٩٨٩، ٣٢٢).

د ئەڤان مالكێن حەیرانۆكێدا نیشانكارێن جهی (كانیا مالا) هاتیە، جهەكە نێزیكی ئاخڤتنكەری كو ل سەر زارێ كچا كورد هاتییە گوتن. مەبەست پێ ئەوە كو كچ یا گەهشتیە ژی یێ خۆ یێ پێگەهشتی و دڤێت لدەمەكێ نێزیك شیبكەت و بگەهیتە ئەڤینداریێ خۆ یێ كو وێ دڤێت.

٤-نیشانكارێن جڤاكی:

ئەو نیشانكارن یێن جۆرێ پەیوەندیێ دناڤبەرا ئاخڤتنكەری و گوهداری دبوارێن فەرمی و نەفەرمیدا دیاردكەن. ئەڤ جۆرە نیشانكارە دهێنە بكارئینان دنڤیسیارێن فەرمیدا ل دویڤ پلە و پایەیا جهێ نڤیسیار بۆ دهێتە ئاراستەكرن، وەكو (بەرێز سەروكێ وەلاتی، بەرێز سەرۆكێ زانكۆیێ، پاشایێ هێژا، ڕێڤەبەرێ بەرێز هتد.....)(أحمد، ٢٠١٤ ، ١٧٥).

دبوارێن نەفەرمیدا هندەك جاران دهێنە بكارئینان جۆرێ پەیوەندیێ خزمایەتی د ناڤبەرا هەردوو لایاندا (ئاخڤتنكەری و گوهداری)دا دیاردكەن، وەكی بكارئینانا

ناڤێ بچویکرنێ دەمێ بانگ (گازی) کرنا کەسەکێ خۆشتڤی ل جهێ ناڤێ وی یان سلاڤکرنا دناڤبەرا دوو هەڤالان دا بو ئێکو دوو. نیشانکارێن جڤاکی دبنە دوو جۆر وەکو :

١- نازناڤ:

ئەو نیشانکارن ئەوێن ئاماژە ب هندەك نازناڤان د ناڤ جڤاکیدا دکەن، ئەوژی دبنە سێ جۆر:

أ- نازناڤێن جڤاکی: ئەو نیشانکارن ئەوێن پلە و پایەکا مەزن دناڤ جڤاکیدا هەین (فەرەج، ٢٠٠٠، ١٤١). هەلبەت ئەڤ جورە ب ڕێژەیەکا زۆر ژ نیشانکارێن جڤاکی ب گشتی و نازناڤان ب تایبەتی د مالکێن حەیرانۆکێن کوردیدا ڕەنگڤەدایە، وەکو (ڕیهـ سپی، ئاغا، پاشا، مەم و زین، لەیلاو مەجنون، خەج و سیامەند،...)، نموونە بۆ ئەڤی جوورە نیشانکاری دەما کچ دبێژیت:

کوڕکۆ دینۆ

تە بەژن دارێ عوودێ وەکی تیێ ڤێ خەنجەرێ

ڕەنگێ تە ڕۆنە مینا ئاڤکوکا کەوسەرێ

ئەزێ خوە ل گەل بەژنا بلند بدەم ڕەڤان

دێ چینە دەڤ ئاغاکێ پشتەدەرێ (ئامێدی، ٢٠١٠ ، ٣٧).

هەروەسا د پارچەکا دیدا کوڕ دبێژیت:

کچێ دینێ وەرە دەرێ، وەرە دەرێ

دێ تە بەمە، لنك ئاغاکێ پشتەدەرێ

کراسێ سۆر فیستان زەرێ

تە ژ دەستێت، باب و براکێت تە بەمە دەرێ (جحفر ،١٩٨٩، ١٣).

د مالکێن ئەڤان هەردوو پارچێن حەیرانۆکاندا نیشانکارێن جڤاکی (نازناڤ) بریتییە ژ (ئاغاکێ پشتەدەرێ)، کو کچ و کوڕێن کوردان دەربرینێ ژ ئەوان کێشە و گرفتان یێن ل هەمبەر شویکرن و ژن ئینانا ئەواندا دکەن، ئەوێن ل هەمبەر ئەڤینا ئەوان دراوەستن کو نەگەهنێ، هەلبەت ئەوی دەمی کچ و کور بێ هیڤی دبن کو

نەدەنە ئێكو دوو، لەورا داخواز ژ ئێكو دوو دكەن كو چارەسەرییا گەهشتنا ئەوان رەڤینە و ب چنە ل دەڤ ئاغایەكی، چونكی پتریا ئاغان هێڤێنێ گەهشتنا خۆزیێن ئەوانە پێن نەگەهشتینە ئێك. ئانكو دكەڤندا هەتا نووكە ژی ئەڤ دیاردە ب شێوەیەكێ گشتی و تایبەتی ل گوندان یا هەی، هەر دەمێ كچ نەدا كوركی درەڤینیت و دبیتە د ناڤ مالا ئاغایەكیدا.

هەروەسا هندەك ناڤێن دیتر هەنە كو كوڕ و كچ ئەڤینا خۆ پێ ناڤ دكەن، هەردەمێ مە گول ئەڤان ناڤان دبیت، كو سمبۆلەك و دەربڕینەكە ژ ئەڤینەكا د ژوار لدەڤ هەردووك ئەڤینداران. ئانكو دلێ مرۆڤی و نەفسا مرۆڤی گەلەك بەرەڤ ئەڤینداریێڤە و خوشتڤێڤە دچیت ، هەروەسا پێچەوانەی ڤێ چەندێ ئەڤینداریێ مرۆڤی ژی ئەڤ چەندە ل دەڤ هەیە، ڕێژا ئەڤینێ ئەوی دەمی دیاردبیت ل دویڤ پالدانا مرۆڤی ب گرێدانێ و مەندەهوشیێ نیزیك بوون و دویربوون و ئاستەنگان، هندی نێزیكبوون زێدەبیت و بگەهنە ئێك دێ ڤیان یا بەلاڤ و كێم بیت، هندی دویری و ئاستەنگ هەبن دێ ڤیان زێدەتر و شرینتربیت، بۆ مە دیاردبیت هندی ئەو چیرۆكێن ئەڤینیێ ئەوێن هەردوو ئەڤیندار گەهشتینە ئێك ڤیانەكا ئاساییە، و ئەو ئەڤیندارێن ژ ئێك دویر و نەگەهشتینە ئێك ئەڤینەكا مەزنتر یا ب دەستڤە ئینای و بووینە هێمایەك و سمبۆلەك دناڤ جڤاكێ مەدا. بۆ نموونە دەما كچ دبێژیت:

كوڕۆ دینۆ...
ئەز ل سەربانی، تۆ ل سەربانی
تە دەرسوك سۆر و جەمەدانی
من تۆ چەند دڤێی، تۆ نزانی!!
بەلێ خوزی ئەز و تۆ بباینە،
لەیل و مەجریم، كەتباینە ڤی ئەسمانی (جحفر، ١٩٨٩، ٣٠).

د ئەڤی وێنەیدا نیشانكارێ جڤاكی پێكاتیە ژ (لەیل و مەجریم)ا، ئەڤ نیشانكارە ژی سمبۆل ئەڤینەكا دژوارە بۆ هەردووك ئەڤینداران، ب تایبەتی ئەو ئەڤیندارێن خەون و هیڤیا ب گەهشتنا ئێكو دوو ڤە دبینن، لەورا كچا ئەڤیندار هەمی دەمان هزر و خەیالا ئەوێ ل سەر ئەڤینداریێ ئەوێ بوویە، ب تنێ حەز و ئارەزۆیا

ئەویٚ ئەو کوڕ بوویە. هەلبەت ئەڤیٚ کچێ ڤیایە کو ئەڤینا ئەوان ژی وەکو چیرۆکەکا ناڤودەنگ و بەربەلاڤ ڕەنگڤەدابا، داکو هەر کەسەکی ڕاستیا ڤیانا ئەویٚ بۆ کوڕکی زانیبا چەندە و چەند حەژیٚ دکەت.

ب- نازناڤێن خزمایەتی: ئەڤ جۆرە ب ڕێژەکا بەرفرەهـ دناڤ مالکێن حەیرانۆکێن کوردیدا دهێتە دیتن، وەکو (خال، مەت، مام،...)، بۆ نموونە:

وەرە وەرە، کوڕیٚ مامیٚ
خەنجەر زیڤۆ، شولیٚ شامیٚ
خوزی بابیٚ من ئەز دابامیٚ
بیٚ بەختی کر لگەل دوتمامیٚ (جحفر، ١٩٨٩، ٢٨)

د ئەڤان مالکاندا دوو نیشانکارێن جڤاکی (خزمایەتی) وەکو (کوڕیٚ مامیٚ) ئانکو پسمام و (دوتمام) هاتینە، کو ئەڤ چەندەژی ل سەر زاریٚ کچا کوردە، کو ب ڕەنگەکیٚ جوان ئەڤینا خۆ بۆ پسمامیٚ خۆ دەربڕییە. هەروەسا د مالکەکا دیدا کچ ل کوڕمەتیٚ خۆ ئەڤیندار دبیت و دەما دبێژیت:

(سمائیل)یٚ حەیرانیٚ کوڕیٚ مەتیٚ
مەرگیٚ من گوری وی عاقلی وی مەعریفەتیٚ
(سمائیل)یٚ منیٚ مەتیٚ من دخازیتۆ
باب و برا من نادەتیٚ (ئامێدی،٢٠١٠ ، ٦١٣).

د ئەڤی وێنەیدا نیشانکاریٚ خزمایەتی (کوڕیٚ مەت)ێیە، کو کچ دەربڕینیٚ ژ ئەویٚ سەرنەگرتنا ئەڤینا خۆ بۆ کورمەتی یا باب و برا نەهێلایی بگەهیتیٚ دیاردکەت.

ت- نازناڤێن پیشە: کومەکا کار و پیشەیان د حەیرانۆکێن کوردیدا هەنە، چونکی پیشە ژ لایەکیڤە دبیتە جۆرەکیٚ دن ییٚ ناڤەرۆکا حەیرانۆکێن کوردی و ژ لایەکیٚ دیڤە پتر بۆ خوشییٚ و سڤککرنا کاریٚ ئەوان دهاتە گوتن، پیشە وەکو (جوتیار، شڤان، ماموستا، ...)، بۆ نموونە کچ دبێژیت:

هەریٚ شڤانۆ شڤانیٚ پەزی
ئاگرەکی هلکە دەستێت من تەزی

دابچینە كانیكا دانگێ مالا
دەڤێ خوە بهاڤێژە روویكێن قورمزی (خیاط، ٢٠٠٢،٩٤).

نیشانكارێ جڤاكی د ئەڤان مالكاندا بریتییە ژ (شڤان)ی، ئەڤ پیشەیە بۆ ئەوی كەسێ دچیتە بەر پەزی (بزن و میهـ)ا دهێتە بكارئینان، ئەڤ نیشانكارە د جڤاكیدا ب رێژەكا بەرفرەهـ دهێنە دیتن، چونكی گرنگیدانا ئەوان ب ڤێ پیشێ و چەندین پیشێن دیتر ژ بۆ پێخەمەت دابینكرن و كەلوپەل و پێدڤیێن ژیانێ بووینە. هەروەسا د چەند مالكێن دیدا باس ل پیشەكا دی كرییە كو ئەوژی (جوتیار)ییە، دەما دبێژیت:

جوتیارۆ جوتیارێ ڤان هێسترا
جووتێ خوە، ل ڤێرێ گرێ نەدە
ئەردەك ب كەڤرە
قركا ڤی جوتیاری نادەمە
ب دەهـ پسماما، ب جووتێ برا (جحفر، ١٩٨٩، ١٦٦).

د ئەڤان مالكاندا نیشانكارێ پیشە پێكهاتییە ژ (جوتیار)ی، كو مەبەستا كچێ بۆ جوتیارێ بیانی برەنگەكێ راستەقینە دیاردبیت، وەكو یا دیار د كەڤندا خەلك ل گوندا بۆ كارێ جوتیاریێ دگەریا و جووت دكر، چونكی گەلەك ژ خەلكی گیانەوەرێ جووتی وەكو (گا، هێستر، ماهین، كەر، ...) نەبووینە، لەورا دەمێ كچ زیرەكی و جوانی و رەنج و پیشەیا ئەڤی جوتیارێ بیانی دبینیت، كچ پێ كاریگەر دبیت و حەز ژێ دكەت، هەتاكو حەز و ڤیانا ئەوێ بۆ ئەڤی جوتیاری پتر ژ یا پسمام و برا لێ دهیت، وەكو ئەوێ ئاماژە پێ كری.

٢- جهناڤ: ئەڤ جورێ نیشانكاران بۆ دوخێ (تاك، كۆ) د گەلەك مالكێن حەیرانۆكێن كوردیدا هاتینە، وەكو:

دوخێ تاك، بۆ نموونە:
..... ژ خێرا خودێ را
من زانیبا كا كیژ پیرەژنێ لمن كرینە نفرینە
داچمە سەر تەنیركێت سندیان و گولیان...(ئامێدی،٢٠١٠، ٨١)

د دیمەنێ ئەڤان مالكاندا جهناڤێ تاك (من) هاتییە بكارئینان.
دوخێ كو، بۆ نموونە:

......ئەم نەچاربووین، بوون هەڤالا
خەلك و عالەمێ گوتی:
ئەڤە چییە؟
مە گوت ئەم بووین مالا. (ئامێدی،٢٠١٠ ، ٩٠)

د ئەڤان مالكاندا نیشانكارێ "جهناڤێ كو" (ئەم، مە) هاتییە بكارئینان، كو دەربرینێ ژ كومەكێ دكەن.

هەروەسان ئێك ژ جورێن دی یێن نیشانكارێن جڤاكی رێزگرتن و سڤكاتی پێكرنە، ئەڤ چەندەژی ب شێوەیەكێ بەربەلاڤ د ناڤ مالكێن حەیرانۆكێ دهێنە دیتن وەكو (حورمەت، خاتین، دایكێ، خالەت، خال، بێ زەحمەت، ریڤی، كورەمار، چاڤ پیس،...هتد) دەما دبێژیت:

حورمەت خویشكا (تاهری)
ژ ویڤە تێت، وەكو كورەماری
فتنا مەزن، وێ هەلكری
دێ چیتە جەهەنەمێ، ل ناڤ ئاگری (ئامێدی، ٢٠١٠، ٣٧٠)

نیشانكارێن جڤاكی یێن ژ بۆ ڕێزگرتنێ د ئەڤان مالكێن حەیرانۆكێ دا ژ (حورمەت، خویشك) پێكهاتینە. دیسان د نیڤە دێرا دووێ دا نیشانكارێ جڤاكی ژ بۆ سڤكاتی كرنێ ژ (كورەمار) پێكهاتیە، كو دەربڕینێ ژ وی كارێ نەباش دكەت، ئەڤجا ئەو كار چ ب گوتن یان ب كریار بیت.

ئانكو ئەم دشێین بێژین گەلەك جاران نیشانكارێن جڤاكی ب گشتی دبنە پەیامەك بۆ جڤاكی، داكو جڤاك برێكا ئەڤێ چەندێ بشێت وان هەمی كاروكریارێن ژیان خو برێكا ئەڤان نیشانكاران باشتر برێڤە ببیت. لەوڕا دبێژنێ نیشانكارێن جڤاكی بوارێن پراگماتیكینە. د حەیرانۆكاندا مەرەم پێ ئەوە، كو هەر نیشانكارەكێ د جڤاكیدا هەی ب گشتی دبیتە بنەمایەك بۆ ڤەهاندنا مالكێن حەرانۆكا كوردی.

٥ـ نیشانكارێن دەقی:

دەق ب شێوەیەكێ گشتی ((...پێكهاتەكا زمانییە یان شێوێ ئاخڤتنێیە، كو بریتییە ژ زنجیرەكا ڕستێن د دویڤ ئێكدا هاتین، كو د ناڤ وان ڕستاندا هەڤگرتنەك و پێكڤەگرێدانەك هەیە، ئەو ڕستە ب ڕێكا فرێكەری بو وەرگری دهێتە ڤەگوهازتن و وەرگر وان ڕستا دەقاو دەق وەردگریت)) (عەلی، ٢٠١١ ، ٥٧). لەوڕا ئەڤ جورێ نیشانكاران ژی پارچێن گوتنێ یان دەقی پێكڤە گرێددەن. هندەك جاران ئەڤ نیشانكارە د ناڤ گوتنێدا ئاماژە ب دەرڤەی دەقی دكەن. ئەڤ نیشانكارێن ب ئەڤی جوری ڕادبن بریتینە ژ (هەڤالكارێ دەمی، جهی) و (ئامرازێ ئاماژێ) (دزەیی، ٢٠١١، ١٠٩). بۆ نموونە:

هایێ هایێ هایێ هایێ
حەیرانێ منۆ
حەیرانۆ <u>ڤێ سحارێ</u>
ژ كولێت <u>ڤێ دنیایێ</u>
ئەز دێ مرم
وەی لە منۆ
ئێشەكا لمن پەیدابووی
<u>گاڤ ب گاڤێ</u>
<u>رۆژ ب رۆژێ</u>
ب وێ ئێشێ خرابترم
هندی حەكیم و تەبیب و دختور و لوقمان
هاتن چ چارە لمن نەكرن
گازی بكەنە بەژنا بلند
دوو چاڤێت ڕەش و بەلەك
<u>گاڤەكێ</u>، <u>بێهنەكێ</u> ل هنداڤی سەرێ من بهێت و بچیت
ژ حەكیم و تەبیب دختور و لوقمانا چێتر بو
چێتربو ئەز ساكنم (ئامێدی،٢٠١٠ ، ٨٣- ٨٤) .

نیشانکارێن دەقی دڤان مالکاندا ژ هەڤالکارێ دەمی و جهی و ئامرازێ ئاماژێ پێکهاتینە، وەکو (گاڤ ب گاڤێ، ڕۆژ ب ڕۆژێ، گاڤەکێ، بێهنەکێ،....) هەڤالکارێن دەمینە، هەڤالکارێن جهی وەکو (هنداڤی سەرێ من) و ئامرازی ئاماژێ وەکو (ڤێ سحارێ، ڤێ دنیایێ) کو ئەڤە هەمی دەربڕینێ ژنیشانکارێن دەقی دکەن. هەروەسا د پارچەیەکا دیدا ئەڤ جورێ نیشانکاری ڕەنگڤەددەت دەما دبێژیت:

هایێ هایێ
حەیرانێ منۆ ئەزێ دبێژم
نەهاڤینە، نە پائیزە، نە بهارە
رحانا دبێت، کینێ بابێ من ریحانێ
چاردە ستینا یێ سیارە
بابێ تە خوڕتەکێ گەلەکێ زەنگینە،
گەلەکێ کوبارە، گەلەکێ مالدارە
ئەڤە سێ شەڤ و سێ رۆژە، رەش مالێت مە
ژ ڤی وارێ بهارێ، بارکرن،
دێ ب سەر وارێت دی دا چنە خارە
رحانا دبێت وەزێ نە دخەما مرنا خومە
خەما من ژ وێ خەمێ عێل و عەشیر و عوربانێ
مالا بابێ من بزڤڕنە سەر حال
ئەز دترسم (براهیمی) بکوژن وەی لە منو،
تەرمێ حەیرانی بکێشنە بەر ڤان دیوارا. (ئامێدی،٢٠١٠، ٨٧- ٨٨)

نیشانکارێن دەقی د ئەڤان مالکاندا بریتییە ژ (ئامرازێ ئاماژێ) کو ئاماژە ب دەم و جهەکی دکەن، وەکو (ئەڤە سێ شەڤ و سێ رۆژە، ڤی وارێ بهارێ، ڤان دیوارا)، کو ئەڤە هەمی ب نیشانکارێن دەقی دهێنە نیاسین، زێدەباری ئەڤێ چەندێ کو مالکێن ئەڤێ حەیرانۆکێ بگشتی ب نیشانکارێن دەقی دهێنە نیاسین.

ل دەمێ بکارئینانا ئەڤان جۆرە نیشانکارێن دەقی، دبیت تەمومژییەك بکەڤیتە دڕستێدا، ژبەر ئەڤێ چەندێ هندەك ژ ڤەکۆلەران ئەڤ جۆرە نیشانکارێن دەقی لادانە.

ئەنجام:

پشتی ڤەکولین ب داوی هاتی گەهشتینە ئەڤان ئەنجامان :-

١- ب رێکا ئەڤان نیشانکاران دڤێت واتا هەر پەیڤەکێ یان ئاخڤتنەکێ یان دەستەواژەیەکێ ل دویڤ وی دەوروبەرێ هاتییە ب کارهێنان بهێتە دەست نیشانکرن. ئەڤجا چ دەوروبەرێ زمانی بیت یان نەزمانی بیت، چونکی هەر پەیڤەکا دناڤ زمانی و ژ دەرڤەی زمانیدا بهێتە گوتن، داکو ب رێکا ئەڤان نیشانکاران واتایەکا ڕاست و دروست ژ ئاخڤتنکەری بگەهیتە گوهداری.

٢- نیشانکار ئێك ژ گرنگترین بوارێن پراگماتیکا زمانییە و ئەگەرەکێ سەرەکییە ژ بۆ بەرفرەهبوون و کێم مەزاختنا زمانی، یانژی ب شێوەیەکێ دی بێژین کو ئەڤ بوارێ پراگماتیکێ زمانی زەنگین دکەت، ئانکو ئاخڤتنکەر ب هاریکاریا ئەڤان نیشانکاران دشێت ئاخڤتنا خۆ ب شێوەیەکێ ڕێکوپێك و کێم مەزاختن دروست بکەت. کەواتە نیشانکار بوشاهیەکێ دئاخڤتنێدا تژی دکەن و ئالاڤەکێ سەرەکینە د ئابووریکرنا زمانیدا.

٣- هەروەسا نیشانکاران ڕۆلەکێ سەرەکی و گرنگ د هەمی ئاستێن شلۆڤەکرنا زمانیدا هەیە، هەر ژ ئاستێ دەنگی بگرە، هەتاکو دگەهیتە ڕستێ و دەقی،...هتد، هەلبەت ب رێکا ئەڤان نیشانکاران ئەم د تێگەهشتنا واتایێ و سروشتێ زمانی دگەهین.

٤- نیشانکار ژ ئەوان مەبەستێن پراگماتیکا زمانینە، ئەوێن ب شێوەیەکێ بەرفرەهـ و بەربەلاڤ د مالکێن حەیرانۆکێن کوردیدا ب هەمی جور و شێوێن خوڤە، هاتینە گوتن.

٥- د مالکێن حەیرانۆکا کوردیدا جورێن نیشانکاران ب شێوەیەکێ گشتی و نیشانکارێن کەسی ب تایبەتی، وەکو (جهناڤێ سەربەخۆ) زێدەتر تێدا هاتینە، ئەڤ چەندەژی ڤەدگەریت بۆ زالبونا دیالوگێ دحەیرانۆکاندا، چونکی ئەڤیندار ب شێوێ دیالوگێ بەندێن (پارچێن) حەیرانۆکێ دهاڤێژنە بەرئێك و دەربڕینێ ژ ئەڤینا خۆ دکەن. کەواتە نیشانکارێن کەسی (جهناڤێن سەربەخۆ) شەنگستێ سەرەکینە ژ بۆ ئاڤاکرنا مالکێن حەیرانۆکا کوردی.

٦- ڕاسته بابەتێ سەرەکییێ حەیرانۆکان ئەڤینداریيە، بەلێ ب ڕێکا نیشانکاران، ئەڤێ ئەڤینداریێ گەلەك دیاردە دناڤ جڤاکێ کوردیدا بەرچاڤ کرینە، کو بووینە ئەگەرێ دروستبوونا گلە و گازندە و نەخوشییان دناڤ خێزاناندا.

لیستا ژێدەران:

ب زمانێ کوردی:

١. بادی، اسماعیل (٢٠٠١)، ژتورێ زار گوتنا کوردان – ڤەکولین ودەق، چاپخانا موکریانی، دهوك.

٢. جحفر، حجی (١٩٨٩)، ژ کەلەپورێ کوردی، پشکا ئیکێ، چاپخانا: روشنبیر و لاوان..

٣. جحفر، حجی (٢٠٠٧)، ژکەلەپورێ کوردی، پشکا دووێ، چاپخانا هاوار، دهوك.

٤. جەمیل، مسعود (٢٠٠٩)، ڕۆخسارێ حەیرانۆکا کوردی" دەڤەرا بەهدینان" ، گوڤارا پەیڤ، ژ ٤٩، ئێکەتیا نڤێسەرێن کورد- دهوك.

٥. خیاط ، عبد العزیز(٢٠٠٢)، حەیرانۆك، چاپا ئێکێ، چاپخانا: وەزارەتی پەروەردە، هەولێر.

٦. دزەیی: عبدالواحید موشیر (٢٠١١)، زانستی پراگماتیك، چاپخانەی پاك –هەولێر.

٧. زەرۆ، ئەحمەد عبدالله (١٩٨٧)، سترانا لیریکی (حەیرانۆك)، مطبعة الزمان، بغداد.

٨. عەلی، شێرزاد سەبری (٢٠١١)، واتا دناڤبەرا سیمانتیك و پراگماتیکی، چاپا ئێکێ، دەزگەهێ سپیرێز، دهوك..

٩. عەلی، شێرزاد سەبری (٢٠١٤)، پراگماتیك، چاپخانا حاجی هاشم- هەولێر.

١٠. فەرەج، هوگر محمود (٢٠٠٠)، پراگماتیك و واتای نیشانەکان، کولیژی زمانی زانکۆی سلێمانی، ناما دکتورایێ.

١١. قادر، رەمەزان حەجی (٢٠٠٦)، جهـ د رومانا کوردی یا دەڤەرا بەهدینان دا، چاپا ئێکی، چاپخانا هەوار، دهوك.

١٢. قاسم، هدی عبدالقادر (٢٠١٥)، سیمانتیك و پراگماتیکا ئیدیۆمان دزمانێ کوردیدا، ناما دکتورایێ، سکۆلا ئادابێ –فاکۆلتیا زانستێن مروڤایەتی، زانکۆیا دهوك .

١٣. مزوری، عبدالرحمن (١٩٨٤)، حەیرانوکێد کوردی و رومانسێد ئەسپانی، گوڤارا بەیان، ژ (١٠٠).

١٤. نبی، جوتیار اسماعیل (٢٠١٣)، (ناڤەروکا حەیرانۆکا کوردی) ڤەکولینەکا وەسفی – شلوڤەکار)ییە، ناما ماستەرێ ، زانکویا دهوك، سکولا ئادابێ، پشکا زمانێ کوردی.

١٥. ئامێدی، رێکیش (٢٠١٠)، حەیرانۆکێت کوردی، چاپا ئێکێ، چاپخانا خانی، دهوك.
ب زمانێ عەرەبی:
١٦. أحمد، عطية سليمان (٢٠١٤)، الاشهار القرآني والمعنى العرفانى في ضوء النثرية العرفانية المزج المفهومي والتداوليه لسورة يوسف نموذجا الأكادميه الحديثة للكتاب الجامعي، مصر، القاهرة، ط ١.
١٧. بن واكته، صليحه (٢٠١٥- ٢٠١٦)، الابعاد التداولية للاشاريات في سورة البقرة، رسالة ماجستير، جامعة محمد خيضر- بسكره، كلية الاداب واللغات- الجزائر.
١٨. ختام، جواد (٢٠١٦)، التداولية، أصولها و اتجاهاتها، دار كنوز المعرفة للنشر والتوزيع، عمان، الأردن، ط ١.
١٩. الزناد، الأزهر (١٩٩٣)، نسيج النص، بحث في ما يكون به الملفوض نص ا ، المركز الثقافي العربي، بيروت، لبنان، ط ١.
٢٠. لهويمل، باديس (٢٠١٤)، مظاهر التداولية، في مفتاح العلوم للسكاكي (ت ٦٢٦ هـ)، عالم الكتب الحديث، إربد، الأردن، ط ١ .
٢١. ملحعين و بن عمار، الهام وفاء (٢٠١٦- ٢٠١٧)، المشيرات المقامية لنماذج من ديوان اللهب المقدس لمفدى زكريا، رسالة ماجستير، جامعة العربي بن مهيدي. ام البواقي –الجزائر.
٢٢. نحلة، محمود أحمد (٢٠٠٢)، آفاق جديدة في البحث اللغوي المعاصر، دار المعرفة الجامعية، الإسكندرية، مصر،).

الخلاصة

الإشارات التداولية اللغوية في الحيرانوک الكوردي: منطقة بادينان نموذجا

هذا الموضوع يعد بحثا في مستوى التداولية وتطبيق ذلك على أبيات الحيرانوك الكوردي. تعد الإشارات التداولية اللغوية واحدة من الأعمدة المهمة في مجال التداولية، لأنها تعطي أهمية كبيرة بتحليل الحديث اليومي (الكلام اليومي المتداول)، بغية وصول هذا الكلام من المتكلم الى المتلقي بشكل أوضح. الإشارة المقصودة هي التداولية اللغوية، والمذكورة بشكل واسع ومنتشرة في أبيات الحيرانوك الكوردي بكل أشكالها وانواعها. لذلك فقد جاءت في أبيات الحيرانوك الكوردي أنواع الإشارات بشكل عام والأكثر الإشارات الشخصية على وجه الخصوص، مثل (الضمير المنفصل)، وهذا يعود الى هيمنة الحوار في الحيرانوك، لأن العاشق يقوم بتنظيم أبيات (مقطوعات) الحيرانوك بهيئة الحوار ويعبر بها عن حبه.

Abstract

The paper is entitled “Deixis in Kurdish Folk Songs ‘Hayranok: Taking Badini Area as an Example”. It is a pragmatic investigation applied to Kurdish folk songs commonly known as ‘Hayranok in Kurdish. Deixis are important pillars in language study and pragmatics because of their important role in helping understanding everyday speech; they make the speech clearer and more comprehensible from the speaker to the listener. Deixis is an area of pragmatics and is widely used in Hayranoksin their various types. Therefore, in Kurdish folk songs, types of deixis in general and personal deixis like pronouns, in particular are more widely used. This is related to the fact that the Hayranok songs are recited in the form of dialogue as the lovers in Hayranok, express their love for each other in the form of dialogue .